

kapcsolatban állt a felvilágosodás nagy gondolkodóival, s az európai kortársak a felvilágosult uralkodó mintaképét látták benne. V. Molnár László kötetét ezért nemcsak szlavisták, de a felvilágosodás iránt általában érdeklődő olvasók is haszonnal forgathatják. A szerző elvitathatatlan érdeme, hogy Katalin korának bonyolult, olykor ellentmondásos viszonyait közérthetően, de mégis igen precízen, a részletek iránti érzékenységgel mutatja be.

PIRGER ORSOLYA

Catalogues régionaux des incunables des bibliothèques publiques de France. Volume XV. Bibliothèque de l'Académie de médecine, Bibliothèques interuniversitaires de santé (médecine et pharmacie), Bibliothèque centrale du Service de santé des armées, Bibliothèque du Muséum national d'histoire naturelle, Bibliothèque de l'Observatoire de Paris, Bibliothèque de l'École polytechnique, Bibliothèque de l'École nationale des ponts et chaussées, Bibliothèque du Conservatoire national des arts et métiers, Bibliothèque du Sénat, par Yvonne Fernillot, Pierre Aquilon, Genève, 2014, Droz (Histoire et civilisation du livre, vol. 34.) 407 p.

A francia nyilvános könyvtárakban őrzött ősnyomtatványok számbavétele, és egy modern könyvkatalógus sorozatban történő közreadásának munkái az 1970-es években indultak. Az akkori tervek szerint történelmi régióként haladnak a munkákkal, és a sorozat darabjainak számozását előre meghatározták. Az első kötet 1979-ben jelent meg (Champagne–Ardenne), máig 17 kötet kézbe vehető, a 9. számú hiányzik még (Nord Pas-de-Calais), és persze a folytatás. Még hosszú évtizedek kelljenek a teljes munka befejezéséig, és további 10 kötet (a nemzeti könyvtár nélkül) megjelentetése.

Ahogy a kötet hosszú címében szereplő könyvtárak elnevezéséből is sejthetően jól látszik, egy olyan könyv együttest mutat be ez a katalógus kötet, amely tematikájánál fogva speciális gyűjteményt alkot. A 15. század tudományos szakkönyvtárának közös katalógusa ez. Alapvetően általános orvostudomány,

gyógyszerészet, és sebészet. [A legtöbb művet a *Bibliothèque de l'Académie de médecine, Bibliothèques interuniversitaires de santé (médecine et pharmacie)* őrizte meg (113, illetve 97 kötet).] Az élettudományok területe kibővül a botanikával, az asztronómiával, illetve a természetre vonatkozó legátfogóbb ismeretekkel. Nem jelenti ez azt, hogy ezek a természettudományi szakkönyvtárak elfeledkeztek volna a teológiai, vagy a filozófiai alpművek beszerzéséről. A Francia Szenátus (*Bibliothèque du Sénat*) könyvtára pedig nem kevés jogi munkát is megőrzött.

A katalógusban 272 kötet részletes leírása található (337 mű). Ezt egészíti ki azoknak a kolligátum köteteknek a bemutatása, amelyekben egy-egy ősnyomtatvány is fennmaradt. Vagyis az *incunabulum* katalógus lehetővé teszi azt is, hogy a történetileg kialakult kézirat–ősnyomtatvány, ősnyomtatvány–16. századi nyomtatvány, illetve kézirat–ősnyomtatvány–16. századi nyomtatvány együtteseket egyben is láthassuk. A kötetekben szereplő kézírásos bejegyzések *in extenso* szerepelnek a most kézben tartott kötetben, részletes jegyzetekkel az egyes személyeket, a rájuk vonatkozó szakirodalmat tekintve is. Emellett feltűnően gazdag az *opera omnia* jellegű kiadásokban szereplő kisebb munkák bemutatása. Nem magától értetődő ugyanis az, hogy egy Galénosz „minden munkái” alatt mit értettek mondjuk 1490-ben, Velencében (Cat. Nr. 110.). A mostani kötet-katalógus ezt a tételt például a 115–128. oldalakon részletezi, bemutatva a kiadásba (Diomedes Bonardus) felvett 78, Galénosznak tulajdonított munkát. Valamennyit azonosítva, és jelezve, hogy az ősnyomtatvány kiadásokban ezek még hol szerepelnek.

Nem túlzás tehát azt állítani, hogy ez a katalógus egyben a 15. század második felének élettudományi szakkönyvtárát is bemutatja. Az akkor olvasott, a gyakorlatban alkalmazott ókori, középkori, és kortárs szerzők műveit. Jól követhető az is, hogy milyen ütemben jelentek meg nyomtatásban ezek a művek, és külön érdekes látni köztük az arab, illetve zsidó szövegek latin fordításainak kiadásait is. Ezt a „szakmai gyűjteményt” egészítik ki a metszettekkel különösen gazdagon illusztrált kiadások,

mint Hartmann Schedel *Liber chronicarum*ja, Bernhard von Breidenbach *Le saint voyage et pèlerinage de Jérusalem*je, illetve olyan, a korban népszerű humanista szerzők művei, mint Jodocus Badius, Sebastian Brandt, vagy éppen a hadtudományi szerző Roberto Valturio (Mátyás király egyik kedvence). Nem hiányozhat persze néhány kegyességi mű sem, és talán nem véletlen, hogy Temesvári Pelbárt munkái is megőrződtek ezekben a könyvtárakban is.

Fontos figyelni arra is, hogy a 15. század végén a tudományos irodalomban is megjelent a vernakularitás. Hét olasz, kilenc francia és tíz német, és egy flamand nyelvű munka képviseli ezt a csoportot. Kitalálhatóan ezek közt a legtöbb herbáriumos könyv, vagy népszerű, a gyógyítást segítő művek.

A humanista tudomány hazája Itália. Nem véletlenül a legtöbb, 156 kiadás származik innen, főleg Velencéből (105 editio). A német nyelvterületen adtak ki a katalógusban szereplő 57 tételt, míg a francián 56-ot. Németalföld 3 kiadással szerepel. Közhelyeszerű üzenet ez a számsor arra vonatkozóan, hogy az angliai könyvkiadás sem az ősnymotatványokat tekintve, sem majd a 16. században – amikor a három jelentős nyelvterület (olasz, német, francia) könyvtermelése kiegyenlítődik, és a Németalföld felzárkózik – nem képez jelentős hányadot az európai kultúrában.

A régi könyvek leírásának egyik leginkább érdekes területe, amely igazán sok művelődéstörténeti tanulságot hordoz, a kéziratos bejegyzések világa. Megőrzött-e a bemutatott korpusz olyan üzenetet, amelyből egy-egy korabeli tudós magánolvasmányairól tájékozódhatunk. Az egyes tételek külön-külön érdekes, de ebben az esetben nagyobb mennyiségű könyv nem származik egyetlen egykori tulajdonostól. Oka lehet ennek az a tény, hogy azok a könyvtárak, amelyeknek mostani ősnymotatványait írja le ez a kötet, a 19. században, vagy éppen az követően alakultak ki, jutottak jelentősebb régibb állományhoz.

Külön értéke a kötetnek az is, hogy a kötet történet szakemberi jól használhatják. Nem egyszerűen a részletes leírás miatt, hanem azért is, mert minden, a 15. századból származó bé-

lyegző lenyomatot külön is közölnek. Ehhez a mutató-részhez tartozik a kötészeti műhelyek regisztere, továbbá egy, a kötéstechikákat külön is csoportosító index. Praktikus segédlet a kötet végén, hogy az szerzők betűrendjébe rendezett katalógushoz, az egyes könyvtárakra vonatkozóan külön is szerepelnek mutatók, ide értve a mindenütt használt ősnymotatvány nyilvántartásokra (ISTC, GW stb.) mutató koncordanciákat.

A hosszú idő alatt, rendszeres munkával, szisztematikus, elkövetően elkészülő leírások egy kötetbe szerkesztése számos olyan hozzáadott értéket hordoz, amely az elektronikus katalógusok használatával nem elérhető információkat közöl. Értsem ez alatt az egy-egy speciális szakmai területre vonatkozó mutatók alapján egyben látható csoportokat. Ezt így, adatbázist használva soha sem láthatnánk.

MONOK ISTVÁN

Szöts Zoltán Oszkár, Az Országos Széchényi Könyvtár egykori első világháborús gyűjteménye, Országos Széchényi Könyvtár–Gondolat, Budapest, 2014, 356 p.

Részben az aktualitás, részben a könyvtári múlt feltárása inspirálta Szöts Zoltán Oszkár könyvét, amely a nemzeti könyvtár egyik szinte teljesen ismeretlen történetű és tartalmú, ma már egységében nem létező gyűjteményrészével foglalkozik.

A több fejezetből álló munka elején a szerző röviden áttekinti az OSZK történetét 1949-ig, hogy elhelyezhesse abban a háborús korszak szervezetét és vezetését. Ismerteti az új, speciális beszerzések okozta raktározási problémákat, a férfiak harcterre vonulásának közvetett könyvtári következményét – a nők előtt is megnyíltak a szakmai munka feltételei – a háborús anyag különgyűjteményének más állományrészekkel kialakult kapcsolatát és a háború közvetlen, a működést befolyásoló, gátló körülményeit.

A második fejezet foglalkozik az első világháborús gyűjtemény történetével, amelynek ötlete, létrehozása német példa alapján, 1914 augusztusában születhetett. Gyarapítására több

SOMMAIRE

Ára: 1300 Ft

<i>Farkas, Gábor Farkas:</i> Quelques nouvelles interrogations au sujet de la mort mystérieuse et de l'enterrement de Louis II	381
<i>Kasza, Péter:</i> Le cadavre du torrent	397
<i>Szebelédi, Zsolt:</i> Un cadavre mystérieux près du torrent Csele	413
<i>Csorba, Dávid:</i> Le syndrome de Mohács ou la mort de Louis II (1526) d'un point de vue historiographique	425
<i>Förköli, Gábor – Tubay, Tiziano:</i> Un poème hongrois noté en caractère sicule de Transylvanie dans le florilège de duc Auguste de Wolfenbüttel	443
CHRONIQUE	
Des trois derniers volumes de la <i>Bibliotheca Scientiae et Artis</i> (Buda, Attila)	460
Un nouvel série de livre: Schriftmedien – Kommunikations- und buchwissenschaftliche Perspektiven (Ursula Rautenberg)	464
NÉCROLOGUES	
Jenő Berlász (1911–2015) (Fülep, Katalin)	467
BIBLIOGRAPHIE	
La bibliographie de l'histoire hongroise des imprimeries, du livre, de la presse et des bibliothèques en 2014 (Borvölgyi, Györgyi–Hegyközi, Ilona)	469
REVUE	
Viskolcz Noémi, Le mécénat dans les cours seigneuriales : la bibliothèque de Ferenc Nádasdy, Szeged, SzTE, Bp., Historia Ecclesiastica Hungarica Alapítvány, 2013 (Ács, Pál)	488
Cameralia documenta pontificia de Regnis Sacrae Coronae Hungariae (1297–1536), par † Lukcsics József, Tusor Péter, Fedeles Tamás, Budapest–Róma, Gondolat Kiadó, 2014 (Körmendy, Kinga)	491
Csorba Dávid, L'enterrement du prince Mihály Apafi, Publication de sources, Budapest, reciti, 2014 (Győri L., János)	494
Németh S. Katalin, Des choses bien hongroises. Études sur l'histoire des rapports germano-hongrois, Budapest, Universitas, 2014 (P. Vásárhelyi, Judit)	497
V. Molnár László, La tsarine Catharine II, et le Colossus du Nord, Études historiques, Kaposvár, 2014 (Pirger, Orsolya)	499
Catalogues régionaux des incunables des bibliothèques publiques de France, Volume XV, par Yvonne Fernillot, Pierre Aquilon. Genève, Droz, 2014 (Monok, István)	502
Szöts Zoltán Oszkár, La collection de la Grande Guerre de la Bibliothèque nationale Széchényi, Gondolat, Budapest, 2014 (Nemes, Erzsébet)	503
Illik Péter, Le code Mohács: la défaite dans la mentalité hongroise, Budapest, Unicus Műhely, 2015 (Farkas, Gábor Farkas)	504
Gálfí Emőke, Les requisitors du locus credibilis de Alba Iulia (1556–1690), Kolozsvár, Erdélyi Múzeum Egyesület, 2015 (Erdélyi Tudományos Füzetek, 283) (Monok, István)	507
AUTEURS	511

MAGYAR KÖNYVSZEMLE 2015. 4. SZÁM

MAGYAR
KÖNYV-
SZEMLEKÖNYV-
ÉS SAJTÓTÖRTÉNETI
FOLYÓIRATREVUE
POUR L'HISTOIRE DU LIVRE
ET DE LA PRESSE

131. ÉVFOLYAM

2015

4

ARGUMENTUM KIADÓ

MAGYAR KÖNYVSZEMLE

Alapítva 1876-ban

Fondée en 1876

A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA
BÖLCSESZETTUDOMÁNYI KUTATÓKÖZPONT
IRODALOMTUDOMÁNYI INTÉZETE
ÉS AZ ORSZÁGOS SZÉCHÉNYI KÖNYVTÁR
KÖNYV- ÉS SAJTÓTÖRTÉNETI
FOLYÓIRATA

CENTRE DE RECHERCHES EN SCIENCES
HUMAINE DE L'ACADÉMIE DES SCIENCES
DE HONGRIE ET DE LA
BIBLIOTHÈQUE NATIONALE SZÉCHÉNYI
POUR L'HISTOIRE DU LIVRE ET DE LA
PRESSE

Magyar Könyvszemle (Revue pour l'histoire du livre et de la presse – abrégé: MKsz)
Magyar Könyvszemle (Journal for the History of Book and Periodicals in Hungary – abbreviated: MKsz)
Magyar Könyvszemle (Zeitschrift für Buch-, und Pressegeschichte in Ungarn – gekürzt: MKsz)

131. ÉVFOLYAM 2015. 4. SZÁM

SZERKESZTŐBIZOTTSÁG – COMITÉ DE RÉDACTION

MONOK ISTVÁN *főszerkesztő* ÁCS PÁL *társzerkesztő*
TERBE ERIKA *szerkesztő*

BOKA LÁSZLÓ BUDA ATTILA CSÁSZTVAY TÜNDE FARKAS GÁBOR FARKAS
MADAS EDIT NAGY LÁSZLÓ ROZSONDAI MARIANNE P. VÁSÁRHELYI JUDIT

NEMZETKÖZI TUDOMÁNYOS TANÁCSADÓ TESTÜLET – COMITÉ SCIENTIFIQUE INTERNATIONAL

FRÉDÉRIC BARBIER (Paris), EDOARDO BARBIERI (Milano), VILIAM ČIČAJ (Bratislava),
HOWARD HOTSON (Oxford), EVA MÁRZA (Alba Iulia), FERENC POSTMA (Amsterdam),
URSULA RAUTENBERG (Erlangen), SIPOS GÁBOR (Cluj Napoca), VLADIMÍR URBANEK (Praha)

SZERKESZTŐSÉG – RÉDACTION

1118 Budapest, Ménesi út 11–13.

<http://epa.oszk.hu/00000/00021> · mksz@oszk.hu

Les articles de la revue sont indexés et préservés dans

HISTORICAL ABSTRACTS, AMERICA: HISTORY AND LIFE, MTA: REÁL, MTA: MTMT

A Magyar Könyvszemlét az MTMT indexeli és a REAL archiválja.

Megjelenik negyedévenként – Trimestrielle

Előfizetésben terjeszti a Magyar Posta Rt. Hírlap Üzletága (1089 Budapest, Orczy tér 1.). Előfizethető valamennyi postán, valamint e-mailen: hirlapelofizetes@posta.hu; faxon: (+36-1) 303-3440; További információ: (+36-80) 444-444. Példányonként megvásárolható az *Írók Boltjában* (1061 Budapest, Andrásy út 45.) és az *Argumentum Kiadóban* (1085 Budapest, Mária u. 46.).

Előfizetési díj egy évre 5200 Ft.

A szerkesztőség legfeljebb 1 ív terjedelmű és az MSZ 9651 szabványnak megfelelő kéziratokat fogad el (egy oldalon 30 sor, soronként 60 leütés, jegyzetek a főszöveg alatt vagy után). A Tanulmányok rovatba szánt kézírathoz fél oldal terjedelmű tartalmi kivonatot is kérünk.

TARTALOM

<i>Farkas Gábor Farkas: Új kérdések II. Lajos rejtélyes halálával és temetésével kapcsolatban</i>	381
<i>Kasza Péter: Holttest a patakban</i>	397
<i>Szebelédi Zsolt: Rejtélyes holttest a Csele-patak közelében</i>	413
<i>Csorba Dávid: A Mohács-szindróma, avagy II. Lajos halála (1526) historiográfiai nézőpontból</i>	425
<i>Förköli Gábor – Tubay Tiziano: Székely írásos verskompiláció magyar nyelven Ágost wolffenbütteli herceg florilegiumából</i>	443

FIGYELŐ

<i>A Bibliotheca Scientiae et Artis</i> három új kötetéről (<i>Buda Attila</i>)	460
Egy új könyvsorozatról: Schriftmedien – Kommunikations- und buchwissenschaftliche Perspektiven (<i>Ursula Rautenberg</i>)	464

NEKROLÓG

Berlász Jenő (1911–2015) (<i>Fülep Katalin</i>)	467
---	-----

BIBLIOGRÁFIA

A magyar nyomda-, könyv-, sajtó- és könyvtártörténeti szakirodalom 2014-ben (<i>Borvolgyi Györgyi – Hegyközi Ilona</i>)	469
---	-----

SZEMLE

Viskolcz Noémi, A mecénatúra szinterei a főúri udvarban: Nádasdy Ferenc könyvtára, Szeged, SzTE, Bp., Historia Ecclesiastica Hungarica Alapítvány, 2013 (<i>Ács Pál</i>)	488
Cameralia documenta pontificia de Regnis Sacrae Coronae Hungariae (1297–1536), Feltárta, szerkesztette és közreadja † Lukcsics József, Tusor Péter, Fedeles Tamás, Budapest–Róma, Gondolat Kiadó, 2014 (<i>Körmendy Kinga</i>)	491
Csorba Dávid, Apafi Mihály fejedelem temetése, Forráskiadás, Budapest, reciti, 2014 (<i>Győri L. János</i>)	494
Németh S. Katalin, Magyar dolgokról, Magyar-német kapcsolattörténeti tanulmányok, Budapest, Universitas, 2014 (<i>P. Vásárhelyi Judit</i>)	497
V. Molnár László, II. Katalin cárnő és az „északi kolosszus”, Tanulmánykötet, Kaposvár Megyei Jogú Város Közgyűlése, Kaposvár, 2014 (<i>Pirger Orsolya</i>)	499
Catalogues régionaux des incunables des bibliothèques publiques de France, Volume XV, par Yvonne Fernillot, Pierre Aquilon. Genève, Droz, 2014 (<i>Monok István</i>)	502
Szöts Zoltán Oszkár, Az Országos Széchényi Könyvtár egykori első világháborús gyűjteménye, Országos Széchényi Könyvtár–Gondolat, Budapest, 2014 (<i>Nemes Erzsébet</i>)	503
Illik Péter, A Mohács-kód, A csatavesztés a magyar köztudatban, Budapest, Unicus Műhely, 2015 (<i>Farkas Gábor Farkas</i>)	504
Gálfi Emőke, A gyulafehérvári hiteleshely requisitorai (1556–1690), Kolozsvár, Erdélyi Múzeum Egyesület, 2015 (Erdélyi Tudományos Füzetek, 283) (<i>Monok István</i>)	507

SZÁMUNK SZERZŐI	511
-----------------------	-----

A kiadásért felel az Argumentum Kiadó igazgatója. HU ISSN 0025–0171
A borítótér Somogyvári Zsuzsa munkája. Tördelte Láng András.
Nyomta az Argumentum Kiadó nyomdaüzeme.